

OB RUMENI REKI.

O. VESELKO KOVAČ:

NA VALOVIH RUMENE REKE.

Srdito je pljuskalo kalno valovje mogočnega Huanho ob peščenem obrežju. Ladje, usidrane ob strani, so se nemirno gibale ter zamolklo trkale druga ob drugo. Sedaj pa sedaj se je vsul curek vode čez rob te ali one šajke. Na obrežju je bilo samotno. Le iz dveh ladij so izlagali brodarji nekaj blaga. Kmalu so bili tudi oni z delom pri kraju in so izginili v bližnjo vas za goščo. Bilo je hladno in od severa doli je bril oster veter.

Stal sem na obrežju ter čakal brodarja. Zaman sem se oziral okolu. Od nikoder žive duše.

Veletok je mogočno razgrinjal pred menoj svojo širno gladino . . .

Pred nekaj več ko dvajsetimi leti sem prvič čul njegovo ime. Takrat pač nisem slutil, da mi bo oko kdaj zrlo na njegovo veličastno površje. In danes prvič ob tej mogočni reki! — Kruti Huanho! Koliko vasi in mest si že pokončal, koliko rodo-

vitnega sveta opustošil, koliko milijonov človeških žrtev že zahteval tekom tisočletij! Solze, ki si jih povzročil, ne bi li napolnile tvoje široke struge?!

Tako premišljujoč začujem za seboj človeške korake. Bila sta moja brodnika. Takoj stopita na ladjo. Jaz pa za njima.

„Velmož“, me nagovori starejši, „moramo še nekoliko počakati!“

„Čakal sem dovolj. Odrinimo!“

„Dva ne zadostujeva. Počakati morava strica. On krmi.“

„Kod pa se klati vajin stric?“

„Šel je v pagodo darovat maliku za srečno vožnjo.“

„Pod varstvom malika! — To bo pa res srečna vožnja“, zamrmram natihem . . .

Spremljevalec mi spravi vso prtjago na barko.

— — — — —
Imel sem opravka v južnem Šantungu. Ravno sem se mislil vrniti, kar dobim iz svojega misijonskega okrožja poročilo, da

je v vasi Zun-uandžuar nastala velika zmešnjava. Neki kristijan se je sprl s svojim poganskim sosedom. Prišlo je do spopadka, pri katerem je bil pogan nekaj ranjen. Delal se je pa, kakor da je poškodba za življenje opasna. Iskal je pomoči pri okrožnem mandarinu. Ker ga je dobro podkupil, je poslal ta hitro svoje biriče v vas. Kristijan je sicer ubežal in se dobro skrnil, a zato so pograbili njegovega sina in ga tirali v sodnijo. Še več. Biriči so noč in dan na domu krivca ter nadlegujejo njegovo ženo, ki jim mora mnogo in dobro kuhati. Bati se je, da se razpali sovraštvo med kristijani in pogani, in zato je treba nujne pomoči. Najbolje bo, mi je svetoval sel, ako najamem ladjo in se po vodi napotim domov. Pot, za katero bi jež potreboval več ko tri dni, lahko sedaj, ko veje južni veter, prevozimo v dvajsetih urah.

Ta svèt se mi je zdel pameten; a mi je bilo tudi po godu, ker sem imel tako najboljšo priliko ogledati si znameniti kitajski veletok.

Takoj odpravim k reki človeka, da mi preskrbi ladjo.

Proti večeru se je pa nebo pooblačilo. Kljub temu sem se nadejal lepega jutra ter legel k počitku.

Čez noč pa nastane hudo vreme. Proti jutru je veter nekoliko polegel, za vožnjo pa ni bil baš ugoden, ker je prihajal od nasprotne strani. Vožnja po vodi je bila sicer še kljub tej neugodni vremenski izpremembi mogoča, a precej ovirana.

Bil sem že odpravljen, da odrinem proti reki, ko vstopi v sobo neznan človek. Predstavil se mi je za brodarja. Proti kitajski navadi mi brez ovinkov pove vzrok svojega prihoda.

„Danes z vožnjo ne ho nič. Voda je preveč nemirna. Tudi jader ne bo mogoče razpeti. Sto in petdeset kilometrov od tukaj pa je Huanho odprl žrelo ¹⁾“.

Kitajec je sicer izurjen čolnar. A kjer mu stopi nasproti vraža, tam mu upade ne pre-

hrabro srce popolnoma. In vraža odsvetuje voziti po Rumeni reki o viharnem morju.

Kitajca je treba dobro poznati; sicer te opehari ob vsaki priliki. Zato se mi razlogi boječega brodarja niso zdeli povsem verjetni. Vsekako se je obotavljajal najbolj zato, da bi s tem izsilil iz „kitajskih razmer ne-veščega tujca“ kolikor mogoče denarja.

Nisem se maral pričkat z lokavim brodarjem. Ako me je hotel prestrašiti z novico, da je Huanho ‚odprl žrelo‘, se je jako zmotil; kajti ravno ‚odprto žrelo‘ je bilo zame posebna zanimivost. Dobro mi je bilo znano, da to še nikakor ne onemogočuje vožnje po Rumeni reki, ako se podere ob njej nekoliko nasipa.

Da zlepa ne opravi nič, sem dobro vedel. Zato pravim odločno:

„Mene čakajo doma nujni opravki. Kakor je bilo dogovorjeno, pri tem ostane. Ako ti ne ugaja, vem, kje mi je iskati pravice.“

Presenečeni mož je hotel sicer še nekaj ugovarjati, a jaz mu prestrižem besedo:

„Idi! Kmalu se vidimo ob reki!“

Odločnost Kitajcu imponira . . .

Na krmarja nismo čakali predolgo.

„Da-jé, lelisma stric, ali ste prišli?“

Priletni mož, ki sta ga pozdravila mlajša brodarja, je bil očitno prav slabe volje. Dasi je bil hud name, trmastega tujca, vendar ni opustil običajnega pozdrava.

Jezni Karon prime za krmilo, veli vzdigniti sidro in molče smo odrinili po reki navzdol . . .

Barka baš ni taka, da bi ji človek prav brez vse skrbi izročil svojo usodo. A boljše ni bilo mogoče dobiti v naglici. Sicer je pa na vodi glavna stvar — izkušen brodnik. In takega imamo.

Torej le brez bojazni!

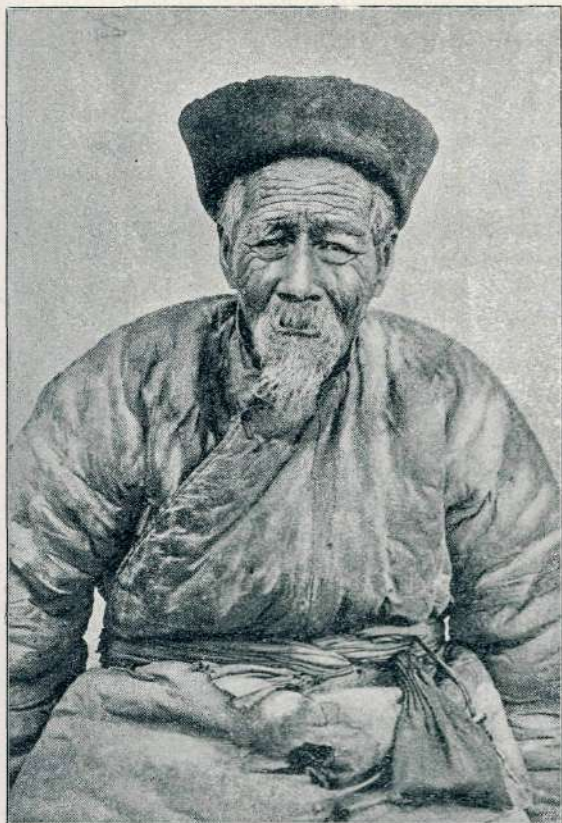
Ob visokem jamboru sloneč sem zrl nekaj časa tja čez široko razburkano gladino na nizko obrežje, po katerem so se lovile sive megle. Daljava je bila nevidna.

Neprijeten hlad se je oprijemal mojega života. Kotiček, varen pred mrzlim vetrom, je več vreden, kakor slab razgled, si mislim ter zlezem pod štorje, oblokoma razpete na

¹⁾ Doslovno po kitajskem; ‚këlio koudza‘.

prvem koncu ladje. Zlekнем se po razgrnjenih plahtah dovolivši krilatim mislim, da odleté svobodno, kamor jim drago. Kakor navadno, so zletele čez neštēvilne hribe in doline v krilo mile domovine — na posete k dragim znancem . . .

Močan val pljuske ob bok nizke ladje. Skozi raztrgano štōrijo se pcedi nekaj vode in mi porosi čelo.

Brodar z Rumene reke.

Kdo ve, ni-li nekaj teh kapljic iz mrzlega Tibeta! Dolgo pot so imele, preden so dospēle sem . . .

Res daleč, daleč tam gori na pusti tibetski planoti je iztok Rumene reke. Do njenih skrivnostnih studencev baš ni še dospela noga predrznega Evropeca. V svojem gorenjem teku išče vodovje Rumene reke med srednjeazijskim gorovjem svojo skrivljeno in globoko zarezano pot. Oprostivši se tesnih gorskih spon jo ubere kmalu vesel kakor v svesti si zlate prostoti naravnost proti

severu. Da se mu na 40. stopinji severne širine kljubovalno ne postavi nasproti gorski greben Ala-šan, bi jo brez dvoma mahnil kar skozi mrzlo Sibirijo v severno Ledeno morje. Tako se pa ves pobit obrne naravnost proti vzhodu. Do tukaj nosi mongolsko ime Kara-muren, t. j. črna reka. Ko se pa obrne proti vzhodu, skozi peščeno puščavo Kucupči, dobi šele svoje pravo ime — Rumena reka. Neizmerna množina rumenega peska v tej puščavi reko namreč tako po-barva, da jo Kitajci imenujejo Huan-ho.¹⁾

Pa tudi v tej smeri nima sreče. Kakor prej na severni, tako se mu sedaj na vzhodni strani postavi visoko gorovje poredno na pot. Do skrajne mere razjarjen se zakadi kar v ravni črti proti jugu, ne meneč se za razne gorske zapreke: Skozi vse se energično prebije. Slednjič mu nekako na 35. stopinji severne širine v zvezi s precej močno reko Ui-ho zastavi pot gora Te-hun-šan. Dasi ne rad, mora izpremeniti Huanho na mah svoj južni tek v popolnoma vzhodni smeri.

Za vse neljube zapreke in obilno nadležnost, ki jo mora prestatī v svojem gorenjem in srednjem teku, se pa Rumena reka v svojem dolenjem teku — v nižavi — strahovito maščuje. Tu preplavlja najrodovitnejše kitajske pokrajine brez vsega usmiljenja ter ruši mesta in vasi prav kadar in kakor se ji poljubi. Brez dvoma je ni reke na zemeljskem površju, ki bi neprestano povzročala tako veliko gorja kakor Rumena reka!

Stari krmilar, ki je bržkone večidel svojih dni preživel na rumenih valovih svojeglavnega veletoka, utegne vedeti kaj zanimivega o Rumeni reki. Treba se bo sprijazniti ž njim . . .

Polagoma zlezem zopet iz svojega brloga na prosto.

Meglo je veter polagoma razgnal. V daljavi se je na desni strani pokazalo zmerno gorovje. Čez dobre pol ure zagledamo cel gozdič jamborov, znamenje, da se bližamo večjemu pristanišču.

„Tam-le se nekoliko ustavimo.“

¹⁾ Huan = rumen, ho = reka.

„A-á!“ se oglasi starec. češ, da hoče ugoditi moji želji.

V prtljagi poiščem nekoliko drobiža ter ga dam osivelemu poveljniku ladje s pripombo, da je ‚za vino‘. — Znaki presenečenosti in zadovoljstva obenem so preleteli njegov obraz. Vendar olikan kakor vsak Kitajec, se je branil tudi on prvi hip ponujene napitnice:

„Bu ken — ne upam se!“

Nebo je bilo še vedno pokrito s sivimi oblaki. Celo predpoldne ni bilo videti solnca.

Brodniki so si pripravili južino. Preden so začeli obdelovati vsak svojo skledico, v kateri je bilo debelih rezancev kar nakopičeno, so ponudili tudi meni lepo porcijo. Zahvalil sem se jim za gostoljubnost.

Kako so jim šli rumeni rezanci v slast! Skledico pri ustih — so jih kar sreballi v sé. Kadar Kitajec ima, jé, da kar debelo gleda.

PRISTANIŠČE OB RUMENI REKI.

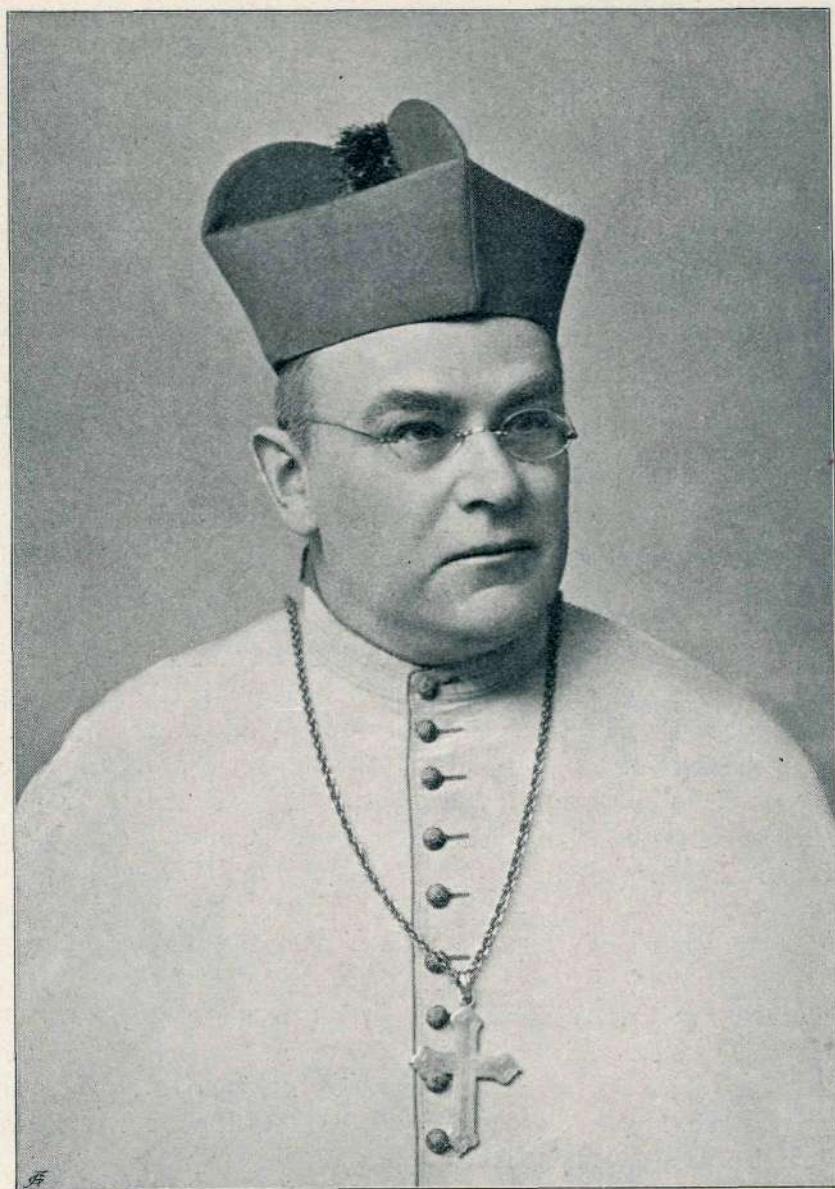
„Veslo in krmilo človeka utruji. Treba se bo okrepcati.“

To je izdalo. Mož se mi prav prijazno zahvali. Vesla močneje zaškripljejo in ladja se pol hitreje giba po razburkani gladini.

Dospeli smo v pristanišče. Eden veslarjev stopi v bližnjo gostilno. Z lončeno čutarico, polno rakije, se vrne na ladjo. Dasi brodarji žganja še niti pokusili niso, so jim vesla vse krepkejše segala v vodo. Misel na žganje jim je vliila novih moči v odrveneale ude.

Kar je na mizi, ne sme več v kuhinjo. Vse mora v želodec, če je še tako preobložen. Zato pa ni nič posebnega, ako po obedu temu ali onemu postane slabo.

Tak je Kitajec pri skledi. Ves drugačen je pa pri ‚kozarcu‘. V tem pogledu se mu ne more nič očitati. Rad ga sicer med obedom nekoliko srkne, a preveč redkokdaj. Našega vina iz grozdja ne pozna; najboljša pijača zanj je žganje, ki ga kuha iz neke vrste žita. Tudi stekleni kozarec je prepro-

DR. FRANČIŠEK SEDEJ,
KNEZ IN NADŠKOF GORIŠKI, METROPOLIT ILIRSKI.

stemu Kitajcu neznana posoda: pije ga iz porcelanastih skledic, ki niso veliko večje kakor orehove lupine. Kitajci so vobče jako trezen narod!

Tudi moji brodarji so ga nekoliko potegnili ter postali zgovorni. Izpraševali so me o domovini ter o tem in onem. Tudi jaz sem začel izpraševati.

„Koliko let že brodariš po Rumeni reki?“
„Več ko štirideset.“

„Lepa dôba! Kaj navadno voziš?“

„Doli žito, riž, bombaž; navzgor pa sol in fižol.“

„Ali se kaj prida zasluži?“

„Toliko, da se človek pošteno preživi.“

„V tolikih letih bi bil lahko že bogat. Zakaj pa ne štediš?“ podražim nagajivo starca.

„Čemu bi štedil! Saj nimam otrok! — lmel sem čvrstega sina — sedaj bi bil star

že trideset let — pa so mi ga ugrabili valovi. Lahko bi imel že kopico vnukov, tako pa sem in ostanem brez potomcev, ej-jaaa!“

Dobro sem razumel starčev bridki vzdih. Saj je smrt edinca za Kitajca največja nezgoda, ki ga more zadeti. Ne zato, ker se morebiti zanaša v sivih letih na njegovo pomoč. To je postranska stvar. A glavna reč, višek vsega kitajskega verskega nazaranja, je češčenje prednikov. Le tisti Kitajec lahko in brez skrbi umrje, ki zapusti lepo število sinov in celo kopico vnukov. Silno nerad se loči oče s tega sveta, dokler ni preskrbel svojega sina z „boljšo polovico“. Le obilo moško potomstvo ga tolaži, da po smrti ne bo pozabljen, ker mu je daritev zagotovljena stoletja. Darovati pa smejo samo moške osebe. Kdor torej umre brez sina ali vnuka, ostane zapuščen revež — za vselej.

Po južini so vesla zopet krepko poganjala ladjo naprej. Nastala je tišina. Stari krmilar se ozre z večjim očesom po oblačnem nebesu ter pravi bolj sam záse:

„Severni veter bo kmalu ponehal, a jader danes še ne bomo razpeli.“

Na levem obrežju zagledamo malikovalnici podobno poslopje. Bilo je popolnoma zanemarjeno. Streha je bila na nekaterih krajih vdrtá, stopnice do glavnih vrat porušene.

„Kaj pa ona-le stavba?“

„To je tempelj božanstva Rumene reke.“

„Zakaj je takó zanemarjeno.“

„Kdo naj ga popravi? V prejšnjih časih je bila tu velika vas s prav živahnim pristaniščem. Ona je skrbela tudi za malikovalnico. Pred desetimi leti pa je Huanho na tem mestu razdril nasip ter uničil vas s prebivavci vred. Kdo naj torej popravi poslopje?“

„Država. Saj je to pravzaprav njena dolžnost.“

„Res je. Templji ob Rumeni reki se navadno zidajo in vzdržujejo z državnimi stroški. Toda, če podere reka nasip v bližini pagode, se oblast za njo ne briga več.

Ako se v bližini malikovalnice zgodi nesreča, je to znamenje, da bog ne mara bivati v njej. Zakaj bi se denar po nepotrebem trošil? Namesto da popravi in vzdržuje steno, raje sezida novo na drugem mestu.“

„Nasip se mi ne zdi posebno močan. Prej ali slej ga bo voda zopet zrušila. Ali se ljudje, ki so postavili na jezú svoje bajte, ne bojijo, da jih nekoč odnesó deroči valovi?“

„Človek, ki ima valove vedno pred očmi, se jih ne boji.“

Odgovor krmilarjev je bil povsem naraven. A vseeno ga podražim:

„Če je to res, zakaj pa ste se danes branili prijeti za vesla?“

„Vode nas ni strah. Bojimo se pa povodnega duha. O grdem vremenu je bog Rumene reke slabe volje. Kdor o takem času brodi po vodi, njegovo jezo še bolj razpali. Takemu predrznežu je pogin gotov. To se je že večkrat pokazalo.“

Starcu se je poznalo, da je popolnoma prepričan o resničnosti svoje trditve.

„Kako se imenuje povodni duh te reke?“

„Ime mu je Te-uan!“

„Te-uan“, ponovim resno starcu toli sveto ime. „Ali mi veš o njem kaj povedati?“

„Vsekako. Dobro se še spominjam, kar mi je o njem večkrat pravil moj oče.“

Starec si natlači pipico, ukreše ogenj ter s tlečo koruzino svržjo — ne z gobo — zapali na vseh potih zvesto tovarišico. Nato prične:

„Za časa cesarja Kan-hsi, iz dinastije Cjing, je živel v Honanu mogočen mandarin Te-uan. Bil je desna roka vladarjeva. Cesar mu je zaupal vse. Nekoč je Te-uan spal nenavadno dolgo. Južina je bila že pripravljena, a on še v postelji. Služabnik je bil v skrbeh, da jedi ne postanejo. Kar vse naenkrat nesem v sobo; se bo že zbudil, ko bom postavljá na mizo, si misli. V naglici in ves zamaknjen v okusno južino, ne opazi psa, ki je ležal pri postelji. Spotakne se obenj ter telebne z južino vred na tla. Gospodar se takoj vzbudi ter se ves razljuti nad služabnikovo nerodnostjo. Ta pa ni

imel slame v glavi. Ne pomišlja se dolgo, ampak hitro pade pred svojega gospoda na kolena, trči trikrat prav močno z glavo ob tla ter pravi: „Velik in mogočen si, velmož! Pod solncem ni tebi enakega! Malo, da nisem oslepel v bliščobi tvojega obličja, ki se sveti bolj kakor opoldansko solnce. Videl sem te z žezlom v roki in v obleki, okrašeni s podobo zmaja.¹⁾ To je vzrok moje nezgode — — —.“ Pri teh besedah se mandarinu jezno obličje takoj zjasni. Služabnika potolaži, češ da ni take sile zaradi teh par skledic, a mu strogo prepove črhniti kako besedico o tem, kar je videl. — Znanprej Te-uan ni imel več miru. Misli, da je on edino pravi prestolonaslednik, nebeški sin, te visokoteče misli se ni mogel več znebiti. Prizadeval si je na vse načine, da se polasti cesarskega prestola. Delal je, kar se je dalo, skrivaj in natihem. Cesar je pa slednjič vendarle zvedel za njegovo črno kovarstvo. Takoj ga ukaže z družino vred umoriti, trupla pa pometati v Huanho. Toda hudo maščevanje ni izostalo. Umorjeni Te-uan ni več zapustil reke. Začel je v njej oblastno gospodariti. Prej kakor kristal čisto vodo je popolnoma skalil, pospešil ji tek ter razburil mirno gladino. Od tistega časa trga in ruši obrežne nasipe, uničuje polja in vasi, požira ljudi — vse iz golega sovraštva do cesarja. Ako ga hoče vladar vsaj nekoliko potolažiti, mu mora izkazovati božjo čast: Zidati mu mora templje in prižigati daritve... To sem slišal od svojega očeta. Isto lahko izveš tudi od drugih brodarjev.“

„Kdaj, praviš, se je to zgodilo?“

„Za cesarja Han-hsi, iz dinastije Cjing“, mi odgovori starec prepričevalno.

„Torej Huanho prej ni podiral nasipov in preplavljal pokrajin?“ sem hotel nagajivo uprašati dalje. Toda kaj bi brez potrebe spravljaj neukega moža v zadrego!

Cesar Han-hsi je vladal v sredi XVII. stoletja. Žalostna zgodovina Rumene reke, ki sega vsaj par tisoč let v davne čase nazaj,

¹⁾ Samo cesar sme nositi obleko, ki ima spredaj in zadaj všito zlato podobo zmaja.

pa jasno govori, da so imeli Kitajci že odnekaj mnogo trpeti vsled Velike reke.¹⁾

Konfucij pripoveduje v svoji prvi kano-nični knjigi (zgodovinske vsebine), da je l. 2297 pr. Kr. Rumena reka preplavila več pokrajin tja do Jandzekiana. Dobrih devetdeset let pozneje je zadela te kraje enaka nesreča. Cesar Ju je dal izkopati več vodotokov, da odvede neizmerno množino vode proti morju. Stari letopisi pripovedujejo, da je povzročil Huanho med leti 606 — 360 pr. Kr. v južnem in severnem Šantungu več grozних povodnji. Najstrahovitejša je bila ona l. 602 pr. Kr. za cesarja Ting-uan iz vladarske hiše Džon. Pri mestu Kaifungfu je takrat reka zapustila svoj navadni protivzhodni tek ter jo mahnila skozi Šantung in Čeli naravnost proti Tientsingu valeč svoje mogočne valove v morje tam, kjer teče danes Peiho, ki prihaja iz Pekinga.

V letih 361 — 340 pr. Kr. je imel Huanho zopet posebne muhe v glavi. Postalo mu je dolgčas po južnih pokrajinah, katerih že toliko časa ni več videl. In udaril jo je v več panogah divje skozi Houan tja doli v bližino svojega navadno miroljubnega bratca Jandzekiana. Z velikanskimi napori in ogromnimi stroški so neljubega gosta v dveh letih zopet pognali nazaj proti severu. —

Ko so sedeli vladarji iz dinastije Han na kitajskem prestolu, Huanho zopet ni bil posebno zadovoljen s svojo tesno potjo. Vsaj desetkrat se mu je stožilo po zlati prostosti in planil je srdito čez nasipe ter jih podrl. Posebno oblasten je bil v letu 131 pr. Kr., ko je v Šantungu vnovič porušil nad tisoč vasi in mest. Struge pa v tem času ni izpremenil.

Dolge poti, ki si jo je bil izbral l. 602. pr. Kr. mimo Tientsinga, se je Huanho naposled popolnoma naveličal. L. 11. pr. Kr. si je poiskal novo, nekako tisto, ki jo hodi tudi dandanes. Ta nova smer mu je ugajala nad dvanajst stoletij. Seveda jo je udaril tudi v tej dolgi dobi večkrat na desno in levo,

¹⁾ Kitajci pravijo Rumeni reki navadno „Da ho = Velika reka“.

polastivši se strug bližnjih vspered tekočih rek. Proti koncu trinajstega stoletja se je pa vedno nezadovoljni Huanho zopet vrnil nazaj v svojo staro strugo, ono namreč, ki vodi od mesta Kaifung proti jugovzhodu naravnost v morje, ki se po njem imenuje „Rumeno“. Celih 564 let je drvil tod svoje rjave valove ter neprestano nadlegoval marljivo prebivalstvo ob desni in levi. Toda nezadovoljnež nikdar ne najde stalnega mesta: Huanho se svoje stare poti zopet naveliča ter se vrne v Šantung, koder je nekdaj hodil celih dvanajststo let. —

Zgodovina torej svedoči, da je bil Huanho od pamtiveka skrajno vihrav in krut stric. Tekom 2500 let je izpremenil vsaj devetkrat prav znatno svoj tek. Razdalja med njegovim nekdanjim južnim in severnim izlivom v morje meri v zračni črti nad 800 kilometrov, to je približno taka daljavo kakor

med Dunajem in Milanom na Laškem. Izpremema struge pomeni vselej najstrašovitjšo povodenj, ki si jo moremo misliti. O taki priliki izgine vselej več tisoč vasi in mest z zemeljskega površja ter poginejo milijoni človeških biti. Nikjer na svetu niso ljudje tako gosto naseljeni kakor v Šantungu in njemu sosednih pokrajinah . . .

Mikavna starčeva bajka je torej brez zgodovinske podlage. A na tak in enak način razlaga Kitajec skoro vsak prirodni pojav. Vprašanja, kako je mogoče, ob taki popularni razlagi ne pozna. Z bajko se zadovolji kakor v Evropi učenjak s pristnim zgodovinskim virom.

Veter je ponehal. Visoko na nebu pa so se še gonili sivi oblaki. Solnce je včasih boječe pogledalo skozi nje ter se kmalu zopet skrilo . . .

(DALJE).

GRISA :

POMLADI V OČI.

Oblački beli begajo po nebu,
kot dragih znancev bi po njem iskali,
podijo semintja se razigrani
po stvarstva neizmerni katedrali.

1.

O sveti hipi, ki pomlad rodijo,
o ure sladke želj in hrepenenja,
brez njih ni pesmi stvarjal bog Apolo,
in duša ne imela bi življenja! . . .

Zato pa vem, da rože hrepenijo
in zvezde plakajo v polnočni uri —
pokazal duši sem ta krasni svet
in srcu na stežaj odprl sem duri . . .

2.

Nevesta ti in jaz sem ženin tvoj
in vsak dan najina poroka,
veselje tiho na obrazu vstaja,
in v roki trepeta pobožna roka . . .

Kdaj snameš venec iz kipečih las,
pomlad, in izročiš mi lep kras?
velika je beseda vseh besed —
kot najine ljubezni sveti čas . . .

O. VESELKO KOVAČ:

NA VALOVIH RUMENE REKE.

daljavi zagledamo dve ladji; pluli sta z očividnim napotrom v poševnih črtah od enega obrežja na drugo.

„Ali so to ribiči?“

„Vsekako. Kupčijske ladje v brezvetrju navadno ne vozijo navzgor. Pot, ki jo ladja brez vetra v tej smeri napravi v enem dnevu, se lahko prevozi v eni uri, ako vleče ugoden veter. Zato ladje raje čakajo po več dni v pristaniščih. Ko zaveje ugodna sapa, takrat pa na stotine ladij hiti v notranje kraje...“

Priveslamo do velikega pristanišča.

„Tukaj-le prenočimo, kajneda?“ me vpraša krmar.

„Kaj pa misliš? Ali ne vidiš, da imamo še lep kos dneva?“

„Res. Toda do bližnjega večjega pristanišča je še daleč.“

„Nič ne dé. Ustavimo se pa v manjši luki.“

„Kakor želiš. Toda v manjših pristaniščih ni varno pred roparji in tatovi.“

In veslali smo naprej...

Stari krmilar si zopet natlači pipico. Preden jo prižge, jo ponudi meni, češ: „Izvoli!“

„Duôsie, duôsie; bu ken — lepa hvala; nisem vreden!“ Mož je bil s tem zadovoljen in me ni več silil. Kitajski običaj namreč zahteva tako. Ponudbo v takem slučaju vsprejeti — bi bilo znamenje popolne neolike.

Za kratek čas si zapalim kos smodke. To je bilo za moje brodarje nekaj novega. Nikdar še niso videli pušiti tobaka v taki obliki. In ta prijetni vonj! Radovedno so gledali mojo smodko.

Kitajcu se jako prikupiš, ako mu podariš kaj novega, recimo, evropskega. Sežem

(DALJE.)

v žep ter ponudim vsakemu eno. Veliko veselje sem jim povzročil z neznatnim darilom.

„Zakaj smodk takoj ne prižgete?“

„Po večerji jih bomo...“

Začeli so pripravljati večerjo. — V kotel nalijejo kalne vode in zakurijo s premogom pod njim. V vodi je bilo gotovo osmi del blata. Tudi testo za rezance vmesijo z enako brozgo. Ako ne bi videl kuharja, kako je pripravljaj, bi utegnil misliti, da je vbil v moko lepo število jajec, ali vsaj, da so rezanci iz koruzne moke. Svetoval sem brodarju, da bi bilo bolje preskrbeti se s čisto vodo iz vodnjaka. Lahen smehljaj, ki ga je povzročilo moje dobrohotno mnenje, je pričal, da moj svet ni bil baš praktičen...

Mrak je legal na zemljo.

Trop vran se je glasno preganjal nad vodo...

Do bližnjega pristanišča je pa bilo še daleč. Ni kazalo družega, nego vsidrati se pri bližnji vasi. Kitajec ima pred nočjo velik strah. Boji se zlih duhov. Potnik si zarana priskrbi prenočišče v obcestni gostilni, brodar pa se ravno tako zgodaj vsidra v varnem pristanišču. V družbi sopotnikov se nočnih pošasti ni bati.

Večerja je bila pripravljena, ko smo se ustavili na desnem obrežju blizu siromašne vasi. — Ko so bili gladni želodci potolaženi, si veslarji privoščijo izredno razkošje podarjene smodke. Sedejo skupaj, ukrešejo posušeno koruzno svrž, in vsak prižge svojo smodko s tlečim netivom. Čudne poteze izpreletavajo nedoraslemu fantiču obraz, ki ima prvič smodko v ustih. Pozna se mu na prvi hip, da sili s prvimi negotovimi koraki med resno družbo kadivcev. Mojim brodnikom dišeče zelišče

tobaka nikakor ni bilo neznano, a se jim je godilo enako. Njih lica je prevzemala nenavadna resnoba.

„Izvrsten tobak“, opomni eden.

„Zares. In pa kako moč ima!“ meni drugi.

„Drag pa mora biti, drag“, je bila hvala starega krmilarja.

Povem približno ceno.

„Takega mi ne zmoremo. Za ta denar lahko pušim našega cel teden. Bogati morajo biti ljudje, ki pušijo tak tobak. Mi Kitajci smo za to prerevni . . .“

Kitajski kadivec dim iz pipe takorekoč sreba. Vsak drugi potegljaj mora v želodec, od koder se v daljših in krajših presledkih skozi nos in usta zopet vrne na prosto. Naravno je, da so isto poizkusili tudi s smodkinim dimom. Ali ta se jim je slabo obnesla. Nastalo je kašljanje in stokanje, da nikoli tega . . .

„Je pa vendar naš za nas boljši . . . Ga vsaj lahko brez skrbi potegnem vá-se“, opomni stavec, ko se mu kašelj nekoliko poleže. Odložil je smodko ter si natlačil pipico.

„Tudi jaz bi mu ne bil kos na tak način“, ga potolažim.

Mlada dva sta pa med pogovorom še dalje žulila vsak svojo smodko.

„Ponoči bi bilo dobro potisniti ladjo nekoliko od obrežja“, opomnim brodarje.

„Prav imaš. Toda mi se bolj bojimo ponočnih duhov kakor tatov. Te-uan hoče imeti ponoči prosto pot. Kdor mu jo zastavlja, gorje mu! Potopi ga z barko vred. To je nam dobro znano. Čim bližje obrežja tem bolje . . .“

Zlezem v svoj tesni brod, razgrnem ondi par plahet ter kmalu zaspim . . .

Glasi pogovor ter razburjeno iskanje po ladji me zdrami na vse zgodaj iz sladkega spanja.

„Kaj se je zgodilo?“

„Tatje so bili tu. Odnegli so kotel in vso posodo.“

„Zakaj niste snoči poslušali mojega sveta?“

„Pa res!“ — In iskanja ni bilo konca ne kraja, kakor da je kuhinjski kotel naprtnik, ki se izgubi v smeteh. Natančno iskanje pa je spravilo še druge tatvine na dan. Zmanjkalo je tudi čutare z rakijo, dveh zavitev čajev in plasti tobaka. Izmed svojih stvari ni manjkalo nobene. Najljubše pa mi je bilo, da se tatje niso zmenili za mojo butico. Kotel, ki so ga odnesli, je bil namreč tik mojega zglavja. Nedolžen sunek z ostrim bodalcem, brez katerega ni noben kitajski uzmovič, in po meni bi bilo . . . Pa reci kdo, da niso dobre duše ti kitajski tatje!

„Nebeški sin“ Kuan Hsy,
kitajski cesar.

Vse iskanje na ladji in v bližnjem grmovju je bilo brezuspešno. „Grem pa po vaškega predstojnika“, pravi naposled stari krmilar ter se odpravi v bližnjo vas.

Za čast vaškega predstojnika — imenujejo ga „difan“ — se na Kitajskem nihče ne trga. Prav rad bi se je vsakdo izognil, ako bi bilo mogoče. Ta kitajski dostojanstvenik ima namreč same sitne dolžnosti. Plača pa, ki jo dobiva od sovaščanov, je prava malenkost. Za vse, kar se zgodi v vasi ali nje obližju, je odgovoren on. Recimo, da je bil v vasi kdo ubit. Njegova dolžnost je poiskati zločinca; ako ga ne najde, mora sam v luknjo. — Nekoč sem bil priča take nepri-

like vaškega predstojnika. Vaščan je bil na sumu, da je okral svojega soseda. Stvar pride pred mandarina. Ta hitro ukaže biričem, privesti sumljivca. Ko služabniki pravice pridejo na dom obdolženega človeka, tička ni bilo več v kletki. Biriči gredó takoj k vaškemu predstojniku, češ, da jim pove, kje se je ubežnik skrila. Prestrašeni difan se roti in zagotavlja, da o vsej stvari prav ničesar ne ve. A vse zaman. V temni noči mora iti v bližnje vasi na poizvedovanje. Zastonj se je trudil vso noč in potil ves dan. Za skrivališče ubežnika ni zvedel. Upehan se vrne na večer domov. „Nečeš ga izdati, ker si ž njim v zvezi! Idi z nami!“ In zvežejo mu roke na hrbtu, okoli vratu pa mu zadržnejo verigo ter ga med groznim vpijem neusmiljeno tirajo v sodišče. Ravnali bi bili ž njim bolj človeško, a žena difanova jim je slabo postregla. — Za primerno vsoto denarja pa se biriči sami potrudijo priti zločincu na sled. Edino od teh dohodkov namreč živijo; mandarin jim ne da nobene plače...

Med tem ko se je stari krmilar mudil v vasi, se je nabrala ob neki kopica radovednežev. Brodarja sta jih popraševala, ali so videli kakega sumljivega človeka. Odgovarjali so jima brez posebnega sočutja. Pasli pa so tem večjo radovednost na moji osebi. Občudovali so mojo brado ter po njej ugibali mojo starost.

„Gotovo ima nad petdeset let!“

„Stavim, da jih ima več ko šestdeset. Le poglej, kaka brada!“

Tako so ugibali drug za drugim. Navsezadnje se pa eden izmed radovednežev ohrabri ter vpraša:

„Veliki stric, kajneda jih imaš petdeset?!“

„Zmotil si se za celih osemnajst let.“

Vsi se začudijo, kakor da sem jim povedal bogvekaj neverjetnega. Ni jim šlo v glavo, kako more imeti človek takih let — tako brado.

Radovednežem se je proti koncu pridružil tudi častitljiv starec. Ob dolgi palici jo je primahal počasnih korakov iz vasi. Z vidnim dopadajenjem me je opazoval nekaj časa. Potem pa s težavo spleza po

strmem obrežju do vode. Ker je bila ladja odrinjena par korakov od obrežja, sezuje starec svoje opanke ter brez obotavljanja stopi v vodo. Kaj neki hoče, si mislim.

„Veliki stric“, me očka prijazno ogovori, „posodi mi žarek svojega blišča! — Dovolj!“

In stegne svojo tresočo se desnico, se z največjim spoštovanjem dotakne moje brade ter nato poljubi svojo dlan. In vrnil se je zopet na obrežje... Od ondi me je še nekaj časa zadovoljno gledal, potem pa se vrnil v vas...

Jezdečemu skozi mesto ali vas se mi je že večkrat primerilo, da je prileten mož stegnil roko proti meni in jo takoj nato poljubil. Mislijo namreč, da je v bujni lepi bradi skrita sreča in bi jo lahko na tak način potegnili na se. Smešno in žalostno obenem!

Dolgo se je mudil stari krmilar v vasi. Vrnil se je brez uspeha. Vaškega predstojnika ni bilo doma. Bržkone jo je takoj, ko je zvedel, kaj se je doli na vodi zgodilo, popihal v bližnjo vas ali pa se skrila pri kakem sosedu. Nihče ni vedel kaj gotovega o njem.

Brodarji niso mislili na odhod. Hoteli so počakati, da se difan vrne. A jaz sem bil nasprotnega mnenja.

„Kje si bomo pa kuhali?“ se obotavlja stari.

„Izposodi si kotel v vasi! Saj imaš tam kakega znanca.“

Starec nekoliko pomišlja, potem pa pravi odločno:

„Že vem, kaj bom storil. Pojdi z menoj.“

Rekši migne starejšemu brodarju in oba jo mahmeta proti vasi...

Radovedno ljudstvo se je polagoma razšlo; le nekaj mladine je še ostalo...

„Že gresta“, opomni naenkrat brodar, ki je ostal na ladji.

„Pa res. — Kje sta neki našla kotel tako hitro?“

Vsa zasopljena prihitita na ladjo. Nisem mislil, da je starec pri teh letih še tako lahkih nog.

„Zdaj pa hitro naprej!“ — — —

Čez noč se je popolnoma zjasnilo. Jutro je bilo krasno in vel je ugoden vetrič. Razpeli smo jadra in ladja je lahkih kril hitela po reki navzdol.

„Imaš pa res dobre znance v vasi, ki so ti tako hitro posodili kotel“, ogovorim starca, ko smo imeli negostoljubno pristanišče že daleč za seboj.

„V tem selu dozdej nisem imel nobenega znanca, a zanaprej bom imel ondi le sovražnike.“

„Kako to? Kako si pa prišel do kotla?“

„Po sili. Šel sem na dom vaškega predstojnika. Ker sem videl ondi dva kotla, sem si mislil, da enega lahko vzamem. Ker je hiša zunaj vasi in odrasle moške osebe ni bilo doma, sem se ga lahko polastil. Žena je sicer vpila, a solze me niso ganile. Dejal sem ji: Čez teden dni se zopet vidimo. Ako dobim svoje stvari nazaj, prideš tudi ti zopet do svojega kotla. Tako se utegne drfan nekoliko pobrigati za moje ukradene reči. Ako pa ne, je tudi moja škoda nekoliko manjša. Ali nisem ravnal pametno?“

Prašanje je veljalo vsem.

„Kajpada. Vrlo pametno ste ravnali, stric“, pohvalita mlajša brodarja starega krmilarja; jaz pa sem se delal, kakor da zadnjih besed nisem slišal, in sem molčal. Nespametno dejanje res ni bilo, ali pa je bilo pravično, je druga reč.

Vzamem v roke brevir...

„Čita“, šepne mlajši brodar.

„Duhove roti“, misli starec.

„Moli“, pouči jih moj spremljevalec.

In utihnili so...

— — — — —
„Te-uan, Te-uan!“

„Kje?“

„Tam-le!“ —

Ozrem se po brodnikih. — Vsi trije so klečali na krovu ter obrnjeni na isto stran pripogibali glave globoko do tal. „Pridi, veliki stric, pridi! Zažgali ti bomo kadila!“ so prosili s tresočim glasom.

Jaz sem napenjal oči, a zapaziti nisem mogel ničesar.

„Odšel je. — Neče priti. — Slabo znamenje.“

Starec vstane, poišče nekaj listov pozlačenega papirja, ter ga na majhnem krožniku sežge. Pepel strese v vodo.

„Kaj je bilo?“

„Povodnega boga smo videli.“

„Saj tudi jaz nisem slep, in vendar nisem prav ničesar opazil. — V kaki podobi se vam je prikazal?“

„V podobi kače. — Ali nisi še nikoli videl Te-uana?“

„Ne. — Zgodba, ki si jo pravil včeraj, je edino, kar sem dosedaj slišal o tem božanstvu.“

In lotil sem se zopet brevirja...

Oni so pa modrovali:

„Saj sem imel prav, ko sem rekel, da roti duhove!“

„Prav zato se Te-uan nam ni hotel približati.“

„To utegne imeti slabe posledice...“

Tako so se možje polglasno pogovarjali med seboj ter dolžili mene.

Zanimivi dogodek pa je podžgal mojo radovednost. Poizvedoval sem o tem čudnem božanstvu, in kar sem o njem slišal, je tako zanimivo, da ne bi verjel, ako ne bi videl na lastne oči.

Te-uan je kakega pol metra dolga kača, ki živi deloma v Rumeni reki, deloma v njeni bližini. Na glavi ima dvema kitajskima črkama podobno znamenje. Poganu je sveta žival. Ne samo, da se ji ne drzne nič žalega storiti, ampak izkazuje ji božje časti. Ako jo vidi na potu, pade pred njo na koleno in se ji z glavo globoko priklanja proseč jo, naj gre ž njim na dom. In ako ima pri roki kako posodo, jo dene notri ter nese z največjim spoštovanjem domov. In kar je še bolj čudno, kača se — kakor trdijo očitvidci — večkrat odzove pozivu čestilca ter sama zleze v posodo. Moj duhovni pomočnik, kitajski domačin, mi je pravil, da je nekoč, ko je bil še doma, v bližini Rumene reke naletel na tako kačo. Pobere suho vejo ter mahne parkrat po gnusni živali. Po poti pride pogan, in ko

zagleda v prahu zvijajočo se grdobo, zakliče ves prestrašen: „To je Te-uan! Kaj delaš?!“ In takoj pade na koleno in trkne trikrat z glavo pred kačo na tla. Potem steče domov, se vrne s krožnikom, pokritim z rdečim papirjem, položi nanj na pol živo žival ter jo nese na svoj dom...

A ne samo preprosto, nevedno ljudstvo pada v prah pred „Te-uanom“, ampak tudi ošabni učenjaki in visoki mandarini krivé pred njim svoje hrbte. Oni uradniki pa, ki imajo dolžnost skrbeti za nasipe ob Rumeni reki, uganjajo njemu na čast uprav neverjetne reči. Ako reka na kakem mestu podere nasip, mandarin predvsem pokliče glediško družbo, da ob reki kači „Te-uan“ na čast priredi kako predstavo. Ob tej priliki ji tudi slovesno obljubi, da bo priredil še sijajnejšo, ako bo srečno zamašil predor v nasipu...

— — — — —
 Pogled na velikansko površino reke je veličasten. Tam v daljavi se vodna gladina — rekel bi — spaja z višnjevim nebesom, na obeh straneh pa jo obrobja z mladim drevjem obraščeno nizko obrežje. — Stopivši v severnovzhodno kitajsko nižavo, počenši nekako pri mestu Haifung pa tja do morja, vali Huanho svoje kalne valove večinoma med umetnim obrežjem: med velikanskimi nasipi. Na nekaterih krajih je zagrajen tok reke samo na desni, na drugi samo na levi, večjidel jo pa obdaja umetno obrežje — ponekod visoko 14—16 metrov — na obeh straneh. Širokost struge je jako različna: mestoma meri nad devetsto, drugod pa še tristo metrov ne. — Toda samo en nasip ne zadostuje. V daljavi 700 do 1000 metrov teče z glavnim vzpored še en nasip, kot prva ovira razdivjanim valovom, ki so predrli skozi prvi jez. Preden valovi predró ta nasip, vsi prebivavci izven njega lahko rešijo svoje življenje. Tudi prostor med obema nasipoma je skrbno obdelan in z vasmi gosto posejan. A ob času uime se izmed prebivavcev teh sel malo reši.

Reka nosi neizmerne množine prsti puhlice seboj, ki seda na dno ter tako neprestano zvišuje strugo. Vsled tega je treba

umetno zviševati tudi obrežje. Kaj čudo torej, da je na premnogih mestih ne samo površje vode višje od zunanjega sveta, ampak da je celo dno struge nad vasmi in mesti, mimo katerih teče.

Nasipi niso iz kamenja, ampak — človek skorej ne bi verjel — iz same sirkovine in prsti. Le na nekaterih krajih štrlijo v vodo iz kamenja zidane „glave“, da se razbije ob njih moč valov... Res, da se taka prstena zgradba, ako je dovršena vestno, ustavlja navadnemu pritisku vode več desetletij. Jako nezanesljiva pa je, ako je v gorjenjem in srednjem porečju močno deževalo. Takrat Rumena reka silno naraste. Ogromna množina vode si išče duška, in ga prav lahko tudi najde.

Odtod vsakoletne strašne povodnji!

Praznoverno ljudstvo pa si razlaga vzrok povodnjim drugače. Pravi namreč, da Te-uan, kadar ga kaj ujezi, skliče skupaj silno množino velikih želv. Te se postavijo v vrsti reki počez, se zarijejo v blato in nakopičijo druga vrh druge ter tako zajezé vodi tek. Smešna ljudska pravljica ima svojo podlago v dejstvu, da se na mestih, kjer voda poruši nasip, v blatni strugi navadno res nahaja velika množina želv, katerih sicer ni videti mnogo.

Škoda, ki jo dela Rumena reka vsako leto, je velikanska. Dvajset do trideset vasi — to je malenkost, ki jo zahtevajo njeni neusmiljeni valovi skoro vsako leto. O velikih povodnjih, katerih je vsakih dvajset let nekoliko, pa zbriše Huanho na stotine vasi in mest z zemeljskega površja. Svet, čez katerega se je razlil, ostane navadno nerodoviten več let. Le tu in tam pusti včasih tudi rodovitne prsti. Prej skrajno rodovitna obširna polja izpremenila je grozna povodenj v peščeno planjavo.

V začetku meseca junija me je obiskal misijonar, čigar delokrog se je raztezal večinoma ob Rumeni reki. „Ti si v pravem raj“, me je blagroval. „Pri tebi vse v zelenju in cvetju — pri meni pa sama pušča.“ — Pred petnajstimi leti je bila ondi strahovita povodenj...

Kdo more ceniti škodo, ki jo trpi prebivalstvo ob Rumeni reki neposredno! — Pa tudi iz državne blagajne zahteva povodni duh Te-uan vsako leto lepe vsote. Razne vsakoletne „majhne“ poprave stanejo državo 5 milijonov kron. Ako je pa Huanho le količkaj razposajen, pa je treba že 10 do 20 milijonov in še več.¹⁾ Da so popravili škodo, ki jo je povzročila kruta reka l. 1888., pa je država potrebovala približno 50 milijonov.

Ta povodenj je bila brez dvoma najstrahovitejša v preteklem stoletju. — Kakih 50 angl. milj nad mestom Kaifung v Honanu je podrla v drugi poloviči meseca septembra po deževju silno narasla reka svoj desni nasip v dolžini ene milje. V par urah je bilo pokončanih nad 3000 cvetočih vasi. To pa je bil le začetek grozne katastrofe. Poročila ondotnih misijonarjev namreč zatrjujejo, da je Rumena reka tekom par tednov preplavila nad 20 tisoč *km*² rodovitnega sveta; to je tako velik prostor, da bi nanj lahko postavili dve Kranjski deželi. Po sodbi Evropecev je takrat poginilo nad dva milijona ljudi; po kitajski cenitvi pa je še število 6 milijonov premajhno. Meseca februarja l. 1888., ko je bil že precejšen del nasipa zopet popravljen, je kar v par minutah izginiło nad 4000 delavcev v mrzlih valovih strahovitega veletoka.

Ko govorimo o tolikih vsotah, ki jih požira nenasitljivi Huanho, pa ne smemo zamolčati nečesa. — Ako bi se denar, ki je namenjen za popravo in vzdrževanje nasipov, vestno porabil, ne bi reka nikakor porušila tolikokrat svojega umetnega obrežja. Toda obilni denar iz cesarske blagajne v Pekingu mora skozi več rok. V vsaki se seveda izgubi kaj malega. Preden pride do Rumene reke, se ga je na dolgem potu vsaj tretjina poizgubila v nenasitljivih žepih lakomnih uradnikov in raznih brezvestnih podjetnikov. Porušeni nasip res, da je zamašen. Toda kako? — Pred par leti je

¹⁾ L. 1873. je Li-hun-džan izročil vladí spomenico, v kateri zahteva celó nad 200 milijonov kron, da se slabi napisi ob Huanhu pošteno popravijo.

poslal mandarin, ko je bil velik predor v nasipu srečno zadelan, na cesarja sledeče bombastično poročilo: „Poprava drži, kakor iz jekla.“ Komaj pa je preteklo par dni, se je zopet vse sesulo in voda je vdrla s še večjo močjo iz struge. Ko cesarski dvor to zve, ukaže: „Brezvestnemu človeku naj se odrobi glava, če je njegov vrat tudi trši od jekla.“ — Cesar res da sleparje strogo kaznuje. Žal, da kazen navadno zadene le one, ki uravnava in popravo osebno nadzorujejo, medtem ko visok dostojanstvenik v Pekingu, ki si je utaknil v žep beraških stotisoč, mirno sedi v cesarjevi bližini. Korupcija v tem oziru je taka, da si uradništvo, ki ima skrbeti za nasipe ob Rumeni reki, vsakoletnih povodenj celo želi. Močni, nerazrušljivi nasipi bi bili njim v škodo...

„Kaj pa vendar pomenijo oni-le skladi na obrežju“, prašam brodnike.

„To je gradivo, ki ga rabijo za popravo jezov. Naj voda predere obrežje kjerkoli, takoj je potrebno gradivo pri roki, da zadelajo ž njim vrzel“, me pouči krmilar.

Sleparstvo, ki se dogaja z lepim denarjem, namenjenim za popravo poškodb ob Rumeni reki, je res veliko. Vendar bi se motil, kdor bi mislil, da je vsled tega obrežje veletoka zanemarjeno. Na videz je celo v prav dobri upravi. To je tudi potrebno, kajti podkralj gre nasipe večkrat v letu ogledovat. Gorje uradnikom, ako ne bi bilo vse v redu! Bili bi takoj ob službo, ali pa bi morali poseči prav globoko v svoj žep. Tega pa se vsak boji. Pa tudi iz Pekinga pride včasih kak višji uradnik, da se prepriča, ali se je denar dobro porabil ali ne. Seveda o vestnem in strokovnem ogledu ni govora, ako je vzprejem sijajen in se „maže“ dobro...

V Pekingu je pri vladi poseben odsek, ki se peča izključno le z uravnava Rumene reke. Njegov načelnik ima dostojanstvo podkralja. — Lahko se reče, da dela Huanho vladi več skrbi in sitnosti kakor vladanje četrtine ogromnega cesarstva. Zato ga je cesar Kia-shing imenoval — nadlogo Kitajske.

V prav kratkih presledkih vidimo na obeh nasipih visoke štirivoglate kope vkup navo-žene ilovice in sirkovine. V nalašč za to zgrajenih poslopih pa je spravljen neiz-merena množina vrvi in drugih priprav. Ne manjka tudi brzozavnih postaj, da je mogoče nezgodo takoj naznaniti oblastem, ki imajo skrbeti za naglo pomoč.

Kadar srditi valovi jez predro in ga je treba zamašiti, navadno šele takrat pridejo grda sleparstva na dan. — Poduradnik, ki ima skrbeti za nabavo sirkovine, je prejel od svojega predstojnika razmeroma malo denarja. Ako bi nakupil sirkovine v toliki množini, kakor bi moral, ne bi mogel pri-držati nobenega beliča. A živeti vendar mora. Kaj storiti? No, v prehudi zadregi ni. Spoznane se z osebami, s katerimi stopi v kupčijsko dotiko, jim stisne nekaj v roko, in vse je v redu. Ko pride podkralj ogle-dovat priprave, je sirkovine zahtevano šte-

vilo kopic. Ko pa Huanho stopi nekoliko v stran in ga je treba zopet pognati pravo pot, tačas se pokaže, da so kopice — votle. Da utegne priti sleparstvo na dan, s takim razmotrivanjem si kitajski zvitorepec ne beli glave. In če mu kaj sličnega vznemirja ko-smato vest, se tolaži z mislijo, da možnost še ni gotovost, a dobiček, ki ga na ta način spravi v svoj žep, je siguren. Kitajec ima namreč jako slab pogled v prihodnjost, on misli le na sedanjost . . .

Kadar oholi Huanho zine s svojim groz-nim žrelom, mu ga ni lahko z lepa zama-šiti. Potrebrni so za to tedni in meseci, da včasih niti leto ne zadostuje, da je poškodba v nasipu zopet popravljena. Včasih je na-porno delo skoro že pri kraju, pa se zopet vse sesuje. Kdo bi se temu čudil, ako pomisli, da se valovom mogočnega veletoka zastavlja pot s — prstjo in sirkovino . . .

(KONEC.)

JOŽ. VANDOT :

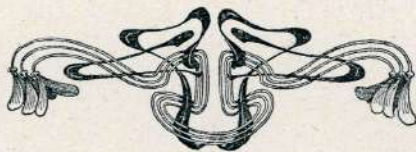
PESEM.

Kdo je prebudil v srcu
pesem žalostno to?
Tiho mi plaka v srcu,
kadar gre dan za goro.

— Mlada nevesta vprašala
bele je gorske vrhé:
Kod li vodijo njega
tuje, mrzle stezé?

Megla je siva zakrila
bele vrhove gorâ,
tiho gledal je mesec
z modrega nebâ.

Mirno so sanjale kočé
sanje svoje lepé,
bledi nevesti je v prsih
umiralo mlado srce. —

O. VESELKO KOVAČ:

NA VALOVIH RUMENE REKE.

olnce na nebu je že zdavnaj prehodilo polovico svojega pota...

„Bližamo se pristanišču Lokov. Huašan se že vidi“,

opomni krmilar.

„Koliko ,li¹⁾ še imamo?“

„Dobrih šestdeset.“ —

„Slišal sem“, nadaljujem, „da je med hriboma Huašan in C sienfuošan razpeta velikanska veriga, na kateri visi mesto Tsinanfu. Ali res?“

„Kajpada; sicer ne bi bilo prepovedano lomiti kamenja v C sienfuošanu in iskati dragih kamenov v Huašanu. Kajti, če bi se kateri izmed teh dveh hribov porušil, bi se utrgala veriga in mesto bi se pogreznilo.“

Istega prepričanja kakor moj babjevorni krmilar je tudi prebivalstvo glavnega mesta Tsinanfu. Ko so pred dvema letoma Nemci zidali ondi svojo železnico, so začeli lomiti potrebni kamen tudi ob vznožju hriba Huašan, ker ni daleč od železne proge. A niso ga dolgo lomili. Kakor en mož so se meščanje uprli ter zahtevali od podkralja, da jim kratkomalo prepove. In kakor so zahtevali, se je zgodilo. Svet, kjer stoji mesto, je vsled bližine Rumene reke ves prepojen z vodo. Ljudstvo pa misli, da je pod mestom obširno jezero. Liki velikanski plav stoji mesto na njem, priklenjeno na orjaško verigo, ki je razpeta med imenovanima hriboma. Ako bi se v njih kaj kopalo ali vrtalo, utegnili bi se veriga utrgati in mesto bi se pri tej priči pogreznilo v vodo...

„Kmalu bomo na mestu, kjer je Huanho ,odprl žrelo“, opomni zopet krmilar.

„Torej je brodar včeraj vendar resnico govoril“, mislim sam pri sebi.

¹⁾ Dolgost 600 metrov.

(KONEC.)

Iz daljave začujemo mogočno šumenje deročih valov. Tok reke postaja hitrejši... Krenemo jo bolj na desno, da nam mogočni tok vode ne potegne šajke skozi predor v nasipu... Na levem obrežju zagledamo množico ljudi... Čim bolj se bližamo mestu nezgode, tem živejše je na levem nasipu. Jez je podoben mravljišču, v katero si dregnil s palico. Sami delavci! Nekateri nosijo prst v koših, drugi jo vozijo v samokolnicah, zopet drugi znašajo skupaj dolge butare sirkovine. Med nepregledno množico se izprehajajo vojaki, ki menda skrbijo za potrebni red.

Predor v nasipu je širok nad stopetdeset metrov...

Da se ni podrl šele pred dvema dnevnoma, kakor je trdil brodar, sem spoznal na prvi pogled. Na obeh koncih predora je bilo že nekaj popravljenega. Mašijo ga od obeh strani hkrati. Da deroči valovi ne odnesó vsega sproti, treba imeti takorekoč vsako pest zemlje in sleherno steblo sirkovine na močni vrvi. V veliko mrežo namreč skladoma naložé sirkovine in ilovice ter jo potem na dolgih vrveh spusté v vodo in privežejo. Tako spuščá o kos za kosom v predor. In čim manjša postaja odprtina, tem večjo moč imajo valovi in tem več ter trdnejših vrvi je treba. Ko je predor zadelan od 20—30 metrov širine, razpnó nad njim velikansko mrežo. Na njo naložé plast na plast sirkovine in prsti. Vsled silovite teže se mreža polagoma useda. Delo postaja v vsakem trenutku nevarnejše. Zdaj zdaj se lahko utrga. Zato se nihče več ne upa nositi nanjo potrebnega gradiva. Mandarin mora poseči globoko v žep. Ena ura dela zaleže za en dan. Ko postaja posel na mreži še nevarnejši, tudi ta ugodni pogoj nič ne izda. Uradnik mora

nastaviti delavcem drugo boljše vado. Za vsako butaro sirkovine in slednji kos prsti, ki jo ponese na nevarno mesto, lahko vsak vzame toliko denarja, kolikor ga more zagrabiti z eno roko. To izda. Lepo število predrznežev se posluži ugodne prilike. Deloma vsled bojazni, deloma pa vsled lakomnosti se dela z mrzlično naglostjo. In v teh opasnih trenutkih se večkrat primeri, da se mreža na mah utrga, in drago delo ter stotine človeških biti — vse je žrtva neusmiljenih valov.

Črez predor se razpne druga mreža in nevarno delo se prične iznova. Enaka nesreča se lahko pripeti v drugič in tudi v tretjič. A predor mora biti zamašen, naj stane kar hoče. V takih kritičnih časih se tudi primeri, da mandarin sam skoči v valove, ako se mu dolgo ne posreči zamašiti odprtega 'žrela'. Spomin na take, nesebične mandarine je ljudstvu svet. Misli namreč, da je uradnik žrtvoval svoje življenje iz ljubezni do njega. Pravijo, da se duh takega mandarina preseli v želvo. Zato pa ima babjeverno ljudstvo tudi neko vrsto želv v visoki časti. — Vzrok, da se uradnik strmoglavil v valove, je večji del obup, deloma ker se boji stroge kazni, deloma pa, ker delo preveč stane. A tudi pohlep, ostaviti s tako požrtvovalnim dejanjem slavno ime, požene v časih kako dvomljivo existenco v mrzle valove. Kamenit spomenik govori potem poznim rodovom o njegovem velikodušnem činu...

Ves svet, ki ga vidimo skozi predor, je pod vodo. O človeških bivališčih ni sledu. Ker si prebivalci kitajske severno-vzhodne nižave postavljajo bivališča večinoma le iz prsti, je to lahko umljivo. Ni treba močnih valov: voda prepoji temelj — in poslopje se zruši. Le drevje tam v daljavi, ki osamljeno gleda iz vode, svedoči, da so bila ondi pred nekaj dnevi človeška stanovišča.

— — — — —
Dospeli smo naposled srečno v pristanišče Lokou. Moje povodnje vožnje je bilo konec. Solnce je stalo že precej nizko. Do bližnje vasi z boljše gostilno pa je bilo še precej daleč. Zakaj pa ne bi enkrat prenočil v pristaniškem hôtelu? —

Pošljem spremljevalca v trg iskat prenočišča. Vrne se z ne baš tolažljivo vestjo, da ni najti nič poštenega. Vsled glediške predstave se je namreč zbralo v trgu precej tujcev, ki so zasedli vse boljše gostilne. Zadovoljiti se moram s preprosto krčmo...

Preprosta kitajska krčma! Ako si radoveden, pa me spremi še do tja!

Preden se pa poslovimo od brodarjev, jim moramo dati seveda nekoliko napitnine...

Torej v tej-le kolibi bo treba prenočiti! Stene so iz sirkovine, ki je na obeh straneh debelo ometana z blatom. Vrata so nizka, da se morava prav ponižno skloniti stopajoč čez gostoljubni prag. Dasi solnce še ni zašlo, je vendar znotraj že mračno. Na prvi hip ni opaziti pohišva. Ko se oko nekoliko privadi, se kmalu prepričamo, da gostilniška oprava baš ni razkošna. Na desni in levi so tla za dobro ped vzvišena ter pogrnjena s preperelo štorijo. To je ležišče trudnih potnikov. Odeje ni, ker jo mora na Kitajskem vsak potnik seboj nositi. Mehka ni ta postelj, a je prostorna! Na obeh lahko počiva nad trideset oseb. Tudi staro mizo opazimo ob steni in ob njej dve pokvečeni klopi. Stropa ni. Nadomestuje ga streha, ki je pa vsa okajena. — Taka je notranjščina našega hôtela. Ni za gospôdo, a preprost delavec je popolnoma zadovoljen z njo, zlasti ker ni treba šteti mnogo denarja...

Prtljago zložim na mizo ter zabičam „džankuidiju“¹⁾, da dobro pazi nanjo, dokler se ne vrne iz gledišča. —

V hram kitajske Talijske me ni vleklo hrepenenje naslajati se ob pesniškem umotvoru slavnega literata, ampak zgolj želja prepričati se na lastne oči, koliko je resnice na čudni govorici, ki sem je večkrat slišal iz ust kristjanov.

Pravzaprav modrica vesele igre na Kitajskem nima lastnih domov. Njeno bogato oblečeno osobje nastopa na javnih trgih in povsod, kamor jo vabijo njeni ljubitelji in častivci.

¹⁾ Krčmar.

Topot je podkralj povabil glediško družbo v pristanišče Lokou, da vprizori kako igro povodnjemu duhu Teuanu na čast —

Mož, ki ga srečam na cesti, mi pove, kje je glediška predstava. Hoče me celo spremiti do tja. A ker ni daleč do tja, se mu prijazno zahvalim, češ, da bom že sam našel označeno mesto. Zdajci začujem močan šum in ropot. Prihajal je iz gledišča. Kitajci imajo namreč radi, ako se med glediško predstavo v večjih ali manjših presledkih s kovinskimi pločami in pavkami nekoliko zaropota.

Pospešim korake.

Skoro neopažen se pridružim stoječi množici. Ker nisem pritlikavec, se mi ni treba spenjati na prste in stezati vratu: pogleda na preprosti glediški oder mi nič ne ovira.

Še kratek dvogovor, in igra je bila končana. A glediško obje še ni odstopilo s pozorišča. Nepremično je zrlo proti občinstvu.

Tu se vzdigne mandarin — podkraljev namestnik — mož tršatega telesa, oblečen v drago svilo, ter važno stopi pred stojalo, pogrnjeno z rdečim platnom. Na njem je bila lepa porcelanasta posoda, iz katere je gledala — kačja glava. Mandarin pade na obe kolena ter pred kačo globoko priklanjajoč se izgovori približno te-le besede:

„Veliki stric! Bodi usmiljen . . . Ko se mi posreči zamašiti ‚žrelo‘, pokličem zopet igralce, da tebi v čast vprizoré še sijajnejšo igro. Usmiljenje, veliki stari stric, usmiljenje!“

Nato vstane ter v spremstvu ljudstva nese posodo s kačo v bližnjo malikovalnico.

Jaz pa se vrnem v svoje zakajeno prenočišče . . .

— — — — —
 Sedel sem na dvorišču pred gostilno, pušil smodko ter premišljeval, kje si pripravim ležišče. Razgrniti plahte na tleh po preperelih štorijah se mi je zdelo iz gotovih ozirov prenevarno. Pokličem krčmarja ter mu razodenem svoje pomiselke gledé na potrebno postelj. Ta mi zatrjuje pri svojem velikem ugledu, ki ga vživa v trgu, da so moji pomiselki popolnoma neosnovani: naj si le brez vse skrbi posteljem na tleh. A jaz ostanem trdovratno pri svojem mnenju ter

mu naročim, da mi poišče dve mizi ter jih postavi v sobo — na njih hočem prenočiti.

„Jê hsjing — tudi prav“, se naposled vda ter odide.

„Čuden človek — ta Evropec, na mizi hoče ležati“, opomni nekemu gostu tam pri hlevu . . .

— — — — —
 „Velmož Šan prosi, da bi duhovni oče pri njem prenočil. Tu-le njegova posetnica!“ Rekši izroči mi spremljevalec velik kos rdečega popirja s tremi kitajskimi znaki.

„Kdo je ta velmož? Ne poznam ga osebno!“

„Podkraljev namestnik. Saj si ga videl ravnokar v gledišču!“

„Kje je njegov sel? Daj mu mojo vizitko, češ, da hvaležno vzprejem velmoževo prijazno vabilo. Prav kakor nalašč!“ —

Šel sem tja.

„Pravili so mi, da je v trgu kitajsko oblečen tujec z dolgo brado. Vedel sem takoj, da mora biti to le katoliški misijonar, kajti protestantje se ne oblačijo po naše. Z vašim škofom sva prav dobra prijatelja. Zato, sem si mislil, mora misijonar prenočiti pod mojo streho. Prosim, izvoli se vستي. Gotovo si utrujen od težavnega potovanja.“

Te neprisiljene besede, s katerimi je mandarin pojasnil svoje povabilo, so svedočile, da sem prišel res pod gostoljubno streho. Mlajši mandarin občujejo z Evropci že popolnoma brez odrvenelih starih ceremonij. In to je za tujca veliko prijetnejše . . .

Govorila sva o marsičem. O evropskih razmerah je bil precej dobro poučen.

Sčasom napeljem besedo na zame posebno zanimivi predmet.

„Kdaj je Huanho odprl žrelo?“

„Pred desetimi dnevi.“

„Koliko vasi je porušil?“

„Samo pet. — Ravno ta okolica je bila namreč šele pred šestimi leti pod vodo, pa je bila zato še slabo naseljena.“

„Kaj pa počnó nesrečneži, ki ne vzamejo konca v valovih?“

„Kaj naj počnó? Primejo za beraško palico. K sreči pa se jih ne reši mnogo!“

K sreči — čudni nazori to, mislim sam pri sebi.

Mandarin opazi mojo osuplost, pa utemelji svoje čudne nazore:

„V resnici, prava sreča, da se jih ne reši preveč. Kajti kolikor beračev, toliko nezadovoljnežev. Kake sitnosti imamo z njimi, je znano samo nam uradnikom. Brezdelno postopajo okoli ter ščujejo ljudstvo proti vladi in proti tujcem. Kdo je vzrok teh vednih uporov? Večjidel ti postopači! — Šantung bi bil že precej srečna pokrajina, ako ne bi imel tega sitnega Huanho. Dežela je rodovitna in suša je ne nadleguje tako pogosto kakor njeno sosedo Če-li. Tam se prigodi, da več let zaporedoma polje ne obrodi, ker ni dežja. Bogati kmetje oprtijo beraško malho in delajo nam, svojim sosedom, hudo nadlego. Ali še nisi videl razcapanih trum, ki oblegajo pozimi naše mesto? Vlada jim mora skrbeti za vsakdanjo hrano, a zato žanje le nehvaležnost. Skoro polovica teh ljudi je iz sosednih pokrajin.“

„To je gotovo: Čim manj revežev in nezadovoljnežev, tem bolje za deželo.“

„Tako je“, povzame mandarin zadovoljen, da sem njegovih misli. „Druhal neumno pobija tujce, vlada pa mora potem šteti ogromne vsote in prepuščati vnanjim državam kitajsko zemljo. Zatorej je, mislim, bolje, ako se ne reši preveč ljudi o taki nezgodi.“

Mandarinovi nazori niso bili povsem napačni s stališča kitajskega državnika. A gledé na ljudstvo so bili malo ljudomili, da, naravnost barbarski. Ali naj mu ugovarjam — gost v njegovi hiši? Ako bi kaj koristilo, zakaj ne! Toda ni upanja. Dasi misijonarjem osebno prijazni, so namreč mandarini katoliškimi naukom skoro nedostopni.

„Kdaj upaš zamašiti ‚žrelo‘?“

„Mislim, da pojde delo srečno izpod rok, kajti posrečilo se je Te-uana preprostiti, da je sprejel vabilo.“

„Kdo je ta Te-uana“, delam se nevednega.

„Ali ga nisi videl? Saj si bil v gledišču!“

„Da, videl sem kačjo glavo, ki je gledala iz posode, drugega nič. Kaj je bilo s tisto zmijo?“

„To ni bila zmija. To je bil Te-uana, povodnji bog Rumene reke.“

„Takah reči mi katoličani ne verujemo. A stvar me zanima. — Torej je bila vendar prava živa kača?“

„Da, pravi, živi Te-uana je bil to!“

„Kako ste ga dobili v posodo in kako to, da pri tolikem ropotu in šumu ne zbeži iz nje?“

„Zvabiti Te-uana v posodo in ga ponesti na dom, to je po naših nazorih velika sreča. — Zato pa sem dal možu, ki ga je zvabil topot v gledišče, dvajset tio¹⁾ denarja. Čudno se ti zdi, da se Te-uana odzove vabilu in ne ubeži pred šumom in ropotom. Ravno to pa je najboljši dokaz, da to ni kača, navadna žival, ampak nekaj višjega. Ako morebiti dvomiš, je-li to res živo bitje in ne morebiti iz ilovice ali lesa narejena stvar, se jutri lahko prepričaš, ako greš z menoj v malikovalnico.“

„Verjamem tvojim besedam, velmož. — Res, mislil sem si, da utegne biti kačja glava delo človeških rok, kakor sohe bogov po vaših malikovalnicah. Če pa temu ni tako, stvar zame še nikakor ni nerešljiva uganka.“

„Kako si ‚šenfu‘²⁾ to razlaga?“

„Velmožu bi utegnila biti moja razlaga neljuba.“

„Nič ne de.“

Iz glasu in poudarka, s katerim je mandarin izrekel te kratke besede, se je videlo, da mož v svojih verskih nazorih ni bogve kako občutljiv. Zato rečem brez ovinkov:

„Kolikor so mi znani vaši verski nazori, vem, da verujete v dobre in zle duhove. Vsakdo ve, da imajo hudobni duhovi izredno moč. Hudoba pa obenem ne more biti tudi dobrota. Kar torej bes stori, je slabo: če pa ni slabo že samo na sebi, je vsaj namen hudoben. Kakor mi Evropci, tudi vi Kitajci slikate hudobne duhove grozne in črne. In to je prav. Kajti nihče bolj ne ljubi temote, recimo verske temote, kakor peklenščki. Da ljudje ne zagledajo žarka večne Resnice in

¹⁾ 1 tio = približno 70 krajcarjev.

²⁾ Šen-fu = duhovni oče. Tako nazivljejo katoliške misijonarje kitajski verniki, pa tudi mandarini, ako so z njimi v prijateljskem razmerju.

ne zahrepené po njem, je njegova glavna skrb. V ta namen se poslužuje vseh mogočih sredstev in izvršuje dejanja, ki jih navadni človek ne more pojmiti. — Tako na primer se polasti kačjega telesa in v njem uganja svoje sleparije. Če ga človek kliče, vabi in milo prosi naj gré ž njim na dom, zakaj bi se ustavljal? Saj je na tak način zaslepljenec še bolj potrjen v svoji zmoti. In če se njemu na čast zažiga kadilo in vprizarjajo

Hotel sem še pristaviti, da se čudim samo ljudem, ki se pred grdobo plazijo v prahu; a s tem bi bil dobrega moža gotovo užalil. Zato se mi je zdelo boljše molčati.

„Do dobra o tem seveda nisem prepričan, a upam vendarle, kajti izkušnja me v tej nadi podpira.“

„S tako ogromnimi stroški in s tako velikim naporom se mora delo dovršiti tudi brez Te-uana . . .“

PERZI MODRUJEJO.

igre, zakaj bi bežal pred hrumom in ropotom? Saj se mu ni ničesar bati! Ostane miren in pazljivo prisostvuje glediški predstavi. Dobro ve, da doseže s tem najbolje svoj črni smoter. Zato se nikakor ne čudim, da Te-uana uganja take reči . . .“

„Bodi temu že kakor hoče, to je gotovo, da Te-uana pomaga zamašiti žrelo, in to je glavna stvar.“

„Torej je velmož popolnoma prepričan, da sedaj, ko je Te-uana izvolil vzprejeti povabilo, ne bo nobene zapreke ni nesreče več?“

Medtem je prišla večerja na mizo in najin pogovor se je obrnil med obedom na drug predmet.

Po obedu sva z gostoljubnim mandarinom še nekaj časa kramljala, potem pa mi je odkazal sicer kitajsko, a prav elegantno opravljeno sobo v prenočišču. Seveda sem se z veseljem nastanil v kitajski sobi.

Spal sem prav dobro, dasi sem sanjal o Te-uanu . . .

Prisrčno zahvalivši se za gostoljubnost sem odpotoval drugo jutro na svojo misijonsko postajo.

